

3.1. Інтегрований галузевий інформаційний ресурс: методологія дослідження, практика формування

На межі XX–XXI ст. людство вступило в нову інформаційну стадію свого розвитку, що характеризується розгортанням новітньої інформаційно-телекомунікаційної революції, швидким поширенням інформаційних технологій, глобалізацією суспільних процесів, формуванням інформаційного простору, а також виникненням інформаційних загроз і необхідністю забезпечення інформаційної безпеки [1]. Як зазначено в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, що прийнята 2013 р., розвиток інформаційного суспільства, орієнтованого на інтереси людей, на засадах широкого використання сучасних ІКТ дає можливість кожній людині створювати й накопичувати інформацію та знання, отримувати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному й особистісному розвитку та підвищувати якість життя [2].

Формування освітнього інформаційного простору України, модернізація системи інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки й освіти потребує від освітянських бібліотек України оптимізації традиційних методів роботи з інформацією в бібліотечному середовищі й корегування їх із іншими методами організації інформації в електронному просторі.

З цією метою ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний методичний і координаційний центр мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України у своїх наукових проектах цілеспрямовано розробляє теоретичні, організаційні, методичні засади щодо запровадження у свою діяльність і діяльність бібліотек мережі інноваційних напрямів роботи, єдиних підходів, правових норм, лінгвістичного забезпечення. У зв'язку з цим актуальним завданням для мережі освітянських бібліотек на сучасному етапі є інтеграція інформаційних ресурсів. Тому впродовж 2011–2013 рр.

колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснювалася НДР «Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського», актуальність якої полягала в поглибленні теоретичних, методичних та організаційних засад формування галузевих електронних ресурсів та ефективної системи, що складається зі сформованого ІГР та єдиного вікна доступу до нього [3].

У межах науково-дослідної роботи підготовлено «Концепцію створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського» [4], обґрунтовано поняття ІГР, його сутність, принципи, структуру, види, зміст і функції. Зазначено, що головною метою створення інтегрованого ресурсу є відображення структури знань із питань педагогіки й освіти та забезпечення рівного доступу до нього всім учасникам освітнього процесу незалежно від їхнього статусу й місця перебування. Визначено види інтегрованих ресурсів: електронні бібліотеки (ЕБ), зведені й розподілені бібліографічні та реферативні БД, корпоративна каталогізація, корпоративні бібліотечно-інформаційні системи. Таким чином, *інтегрований галузевий інформаційний ресурс – це акумульовані вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології й освіти, спеціалізовані, персоніфіковані БД наукової інформації, до яких буде надано доступ користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню* [3].

Фахівці зазначають, що сьогодні одним із найдоступніших для бібліотек України засобів інтеграції бібліотечних інформаційних ресурсів є система автоматизації бібліотек ІРБІС64 (САБ ІРБІС64). БЗ, створені бібліотечними фахівцями, можуть багаторазово використовуватися для службових й інформаційних цілей. Структура записів для всіх БД передбачає сумісність основних пошукових елементів опису (автори, назва, рік видання, ключові слова, предметні рубрики, індекси універсальної десяткової

класифікації (УДК)), що формує єдиний інформаційний простір бібліотеки, дає змогу розробляти комплексні профільні й спеціалізовані інформаційні ресурси з інтегрованим пошуковим апаратом і користувацьким інтерфейсом. ІРБІС пропонує засоби корпоративної каталогізації, інтегровані в модуль (автоматизоване робоче місце – АРМ) «Каталогізатор», і використовує Google-подібний інтерфейс для швидкого пошуку елементів бібліографічного опису [5]. Для підключення власного каталогу в систему корпоративної каталогізації бібліотеці необхідно мати доступ до Інтернету та онлайнвий каталог, реалізований засобами WEB-ІРБІС або J-ІРБІС. Крім того, система містить засоби розподіленого пошуку в каталогах бібліотек через протокол Z39.50 [6–7].

Комплексний підхід до формування інформаційно-бібліографічного сервісу надає значні переваги для користувачів, оскільки пошук здійснюється у всіх БД одночасно – на один пошуковий запит надходить пакет необхідної довідкової інформації: записи з ЕК про наявність джерел, зокрема повних текстів документів в ЕБ, посилання на відповідні веб-ресурси, записи зі зведених БД.

Із 2006 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського здійснює роботу з комплексної автоматизації бібліотек на платформі ІРБІС. Так, ЕК головної педагогічної бібліотеки України систематично поповнюється новими БЗ і складається з: «Періодика» – 174905 БЗ, «Книги» – 79074, «Рідкісні книги» – 5005, «Бібліотечна справа» – 7701, «Електронна бібліотека» – 423, «Сухомліністика» – 204 тощо. Загальний обсяг БД на **01.01.2015** становить **290 601** БЗ, кількість відвідувань – **166 203**.

Спільно з провідними освітянськими бібліотеками мережі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 2013 р. формує зведені БД, що представлені на веб-порталі бібліотеки:

– зведена БД періодичних видань, на які підписуються освітянські бібліотеки України, зокрема ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,

бібліотеки установ НАПН України й ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, станом на 01.01.2015 налічувала 822 БЗ;

– зведена БД дисертацій із питань освіти, педагогіки й психології, що зберігаються в бібліотеках України, зокрема ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, бібліотеках установ НАПН України й ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, станом на 01.01.2015 налічувала 9 021 БЗ;

– зведена БД збірників наукових праць із питань освіти, педагогіки та психології, що зберігаються в провідних освітянських бібліотеках МОН України та НАПН України, станом на 01.01.2015 налічувала 2 050 БЗ.

РБД із питань педагогіки, психології й освіти, що формується як галузевий сегмент загальнодержавної РБД «Україніка наукова» під керівництвом Інституту проблем реєстрації інформації (ІПРІ) НАН України та НБУВ, містить реферати на 2120 статей із періодичних і продовжуваних видань. В її створенні з 2007 р. бере участь ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно зі 17 провідними бібліотеками мережі, які надають реферативну інформацію з 20 періодичних і продовжуваних видань. Станом на 01.01.2015 вона налічувала 11 396 БЗ в ЕК бібліотеки.

З метою створення повноцінного ЕК бібліотека впродовж 2013 р. розпочала ретроспективну каталогізацію фондів шляхом створення імідж-каталогу, який розміщений на її веб-порталі і в якому відображено понад 300 тис. карток (станом на 01.01.2015 – понад 30 тис. відвідувань).

Для розширення можливостей інформаційного пошуку користувачів у 2013 р. на веб-порталі бібліотеки представлено «Розподілені БД ІРБІС-корпорація». Ця система здійснює пошук по БД ЕК інших бібліотек, що мають веб-модуль ІРБІС. Станом на 01.01.2015 підключено 13 бібліотек, зокрема ЕК НБУВ, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, ФДНУ «НПБ ім. К. Д. Ушинського» та ін.

Н. В. Вараксіна